

Chana

Van Nine de Vries verscheen eerder bij Uitgeverij Mozaïek:

Machla

NINE DE VRIES

Chana

De waarheid kan haar kinderen
kapot maken. Hoe ver gaat zij
om ze te beschermen?

Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

ISBN 978 90 239 5081 3 (boek)
ISBN 978 90 239 5082 0 (e-book)
NUR 342

Ontwerp omslag Flashworks
Omslagbeeld Kamil Akca / Trevillion Images
Layout en dtp Gewoon Geertje

© 2017 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

www.uitgeverijmozaiek.nl

Alle rechten voorbehouden

Zie schrikt op van de poort die dichtknalt. Alon is thuis.
'Chana!'

Meteen komt ze overeind. Terwijl ze naar hem toesnelt, veegt ze haar vochtige handen af aan haar kleren.

'Het visnet is meer beschadigd dan we dachten,' briest haar man. 'Kom en neem Tamar mee.'

Als Chana zich omdraait, staat haar dochter al achter haar. Met een paar lappen stof dekt ze haastig het voedsel af waar ze mee bezig was en ze moppert binnensmonds: netten repareren is niet haar favoriete werk. Dan ordent ze de doek die om haar haar zit gebonden en gaat vlug achter haar man de poort door, door de steegjes naar het meer. Al gauw zijn ze bij de Grote Hoofdweg die langs de kust meandert. Langs de zijkant van de weg loopt ze, want daar liggen minder uitwerpselen van kamelen, ezels en andere dieren. Een lange karavaan, die waarschijnlijk op weg is naar een plek om te overnachten, passeert haar en de scherpe geur van de kamelen prikt in haar neus. Zoals altijd gaat ze, net

als Alon, met een boog om het douanekantoor heen. Ook nu is er iemand aanwezig om de reizigers te kunnen aanhouden, door hun bezittingen en koopwaar te graaien en hun het geld uit de zak te kloppen. Kafarnaüm is de laatste stad voor de grens – hier kunnen de tollenaars een aardige slag slaan.

Hoewel ze bijna moet hollen om Alon bij te benen, houdt ze haar pas toch iets in om de bekende kruidige geur die de wind over het meer het stadje in blaast diep in te ademen. Het water is glad en het spiegelt als een geglazuurde kruik. De stralen van de zon, die nog net boven de bergen hangt, leunen met hun lange armen op het meer en beschijnen een groepje drijvende aalscholvers. Als in de lucht trompetgeluiden klinken, kijkt ze naar boven en ziet de kraanvogels die met lange nekken en gestrekte poten in formatie hoog over het meer van Gennesaret vliegen, naar het zuiden.

Eigenlijk is het mannenwerk, het repareren van de visnetten. Alon roept haar alleen als hij bang is het werk niet af te krijgen voordat de schemering invalt. Weer moppert ze, nu op haar schoondochter. Dat kind neemt altijd ruim de tijd als ze water moet halen. Als Mirjam al terug was geweest, had ze haar kunnen sturen om te helpen met de netten en dan had zij zelf verder kunnen gaan met het bereiden van de maaltijd. Volgende keer zal ze Tamar weer water laten halen, die is een stuk sneller.

De rotsige oever dwingt haar uit te kijken waar ze haar voeten neerzet. Sommige stenen zijn mooi rond door de constante beweging van het water, andere zijn puntig en kunnen gemeen zeer doen. In de gauwigheid is ze haar sandalen vergeten – die stomme netten ook! Opgelucht constateert ze dat de kust is uitgestorven, op een groep soldaten na – waarschijnlijk onderweg naar de kazerne – en een handvol reizi-

gers op de Grote Hoofdweg. Behalve de twee vissers die een stuk verderop met hun netten bezig zijn, ziet niemand dat zij moet helpen met het reparatiewerk.

Haar zoon Davied is al geconcentreerd bezig. Hij loopt de gewichten langs die aan het buitenste touw van het ronde net zijn bevestigd. Het is een kunst om het grote ding zo op het water te gooien dat het plat terechtkomt, de gewichtjes het netwerk van touwen naar de bodem trekken en de vissen in hun web vangen. Vervolgens duikt Davied naar beneden om de vissen één voor één uit het net te halen. Als kleine jongen deed hij dat al, samen met zijn broer Sjimmon. En voor hen deed Alon het voor zijn vader.

Sjimmon werkt inmiddels voor een andere visser uit de stad, eentje met een sleepnet dat elke nacht door zestien mannen een paar keer over de bodem van het meer gehaald wordt. Sinds zijn huwelijk woont hij bij de familie van zijn vrouw. Als ze bij het ronde net gaat zitten, zakt Tamar naast haar door de knieën. Het duurt niet lang meer voor zij in ondertrouw zal gaan en net als Sjimmon bij haar weggaat, Alon heeft al afspraken gemaakt met Joseef, een andere visser uit de stad. Net als haar man vist Joseef ook alleen met zijn zoon. Ze is ervan overtuigd dat Alon best de zoon had kunnen zoeken van een vader met een sleepnet, Tamar is mooi genoeg. Vanwege haar vreemd lichtbruine ogen en haar gave huid zijn er heus wel genoeg kandidaten te vinden. Driftig pakt ze de grove naald en een nieuw stuk touw en verdrijft de gedachten aan Tamar die het huis verlaat – dat wil ze niet.

Haar handen doen vanzelf het bekende werk. Eerst moet het kapotte stuk touw verwijderd worden. Als Tamar de koperen loodjes pakt, geeft ze haar de naald: 'Doe jij dit maar, dan doe ik de gewichten.'

Hiervoor is kracht nodig, voor het naaiwerk een stuk minder. Ze klemt een gewicht om het buitenste koord, legt het op een steen en geeft er een paar fikse beuken op met de hamer. Dan bekijkt ze of het loden gewicht even verderop nog goed vastzit. Al snel loopt het zweet over haar rug.

Het net waar ze mee bezig is, is geschikt voor het vangen van grote vissen zoals de *musht*¹ en daarom is het groter en heeft het zwaardere gewichten. Vroeger kwamen haar zonen nog weleens thuis met verhalen over wat ze allemaal onder water zagen als ze de vissen uit het net haalden. Zwierige planten die op de stroming zweefden, krabben die zijwaarts wegschoten als ze dichtbij kwamen, slangen en schorpioenen die ze het liefst ver bij zich vandaan hielden en de grote *sfamnun* die de vissers terug de zee in gooiden omdat hij volgens de Tora geen voedsel was. Als kleine jongen was Sjimons een keer huilend thuisgekomen toen hij onder water oog in oog had gestaan met een *sfamnun* die groter was dan hij. Later had ze eens een aangespoelde *sfamnun* op de oever zien liggen en ze had Sjimons angst meteen begrepen. De platte kop, de lange draden die uit zijn bek leken te groeien en zijn grote lijf met de langwerpige vin: het was een imposant beest dat thuishoorde in de diepten van de zee.

Onder de glinsterende oppervlakte zit een andere, geheimzinnige wereld verborgen – de wereld van Alon en haar zonen, maar niet die van haar. Zolang ze zich kan herinneren heeft het water haar angst ingeboezemd. Waarschijnlijk had ze dat van haar moeder overgenomen – altijd bang voor het water. Die had haar verteld dat de duisternis in de diepte van de zee woont en de plotselinge stormen veroorzaakt. De harde wind gebruikt de luchtstromen die

1. Achter in deze roman is een verklarende woordenlijst opgenomen.

dan ontstaan om kwade gedachten naar de stad te voeren en in de oren van de mensen te fluisteren. Ook Alon weet dat: hij mijdt het diepe, donkere midden van het meer. Alle vissers blijven dicht bij de kust. En toch... Soms lijkt hij meer thuis in het water dan op het land.

'Zullen we morgen naar de markt om stof uit te zoeken voor een nieuwe *sjaloek*?' onderbreekt Tamar haar gedachten.

Chana knikt. Morgen is het marktdag en ze heeft nog meer spullen nodig. De wintermaanden staan voor de deur en die zijn het meest geschikt om kleren te maken.

'Ik ga op de mouwen blaadjes borduren met bloemen ertussen, of granaatappels. Misschien zijn druiventrossen ook leuk,' ratelt Tamar.

Haar dochter kan uren praten over weven en borduren, over vormen en kleuren. Chana humt wat en gaat haastig door met haar werk. Want als ze klaar zijn moet ze weer verder met de maaltijd.

Die avond worden de sterren al snel aan het zicht onttrokken door een plotselinge wind die donkere wolken langs de hemel jaagt. Gelukkig zijn Alon en Davied niet op de zee. De avonden worden langzaam frisser en Chana trekt de mantel strak om zich heen terwijl ze naar de lucht kijkt. De laatste dagen verwacht ze steeds dat de eerste regen zal vallen en nu lijkt het er echt van te komen. De boeren wachten er met smart op: de regen zal de aarde zacht maken en dan kunnen zij gerst en tarwe gaan zaaien.

De mannen zijn vertrokken naar het huis van samenkoms om de Tora te bestuderen en deze keer was Tamar meegegaan – vast in de hoop Jonatan te zien. Zoals altijd als Chana zich net gereinigd heeft van haar maandelijkse bloeding zal Alon het niet laat maken. Toen hij vertrok was het

verlangen al te lezen in zijn donkere ogen. Haar onderbuik wordt warm als ze denkt aan zijn handen die haar lichaam kunnen bespelen. Twaalf nachten per maand sliepen ze apart en de eerste paar nachten nadat ze zich had ondergedompeld in de *mikwa* waren het fijnste. Was hij er nu maar. In de stilte luistert ze of ze voetstappen hoort aan de andere kant van de muur, maar haar oren vangen alleen het trompetgeroep van de hoogvliegende kraanvogels. Zoals altijd 's nachts klinkt het luider. Maar waarom zit ze hier eigenlijk alleen? Waar blijft Mirjam?

Het is of Mirjam haar heeft horen denken, want het volgende moment stapt ze naar buiten. Een golf van ergernis spoelt over Chana heen, waarom raapt ze die kom op de grond niet even op? Gemakzuchtig stapt ze eroverheen. Het meisje kijkt haar niet aan als ze bij haar komt zitten en Chana herinnert zich ineens hoeveel Mirjam had gehuild de eerste weken dat ze bij hen woonde. Even voelt ze medelijden met haar schoondochter, maar dat is zo weer weg. Ze moet zich niet aanstellen. Zij heeft haar ouders in elk geval nog en als ze Davied eens lief aankijkt met die grote, bruine ogen van haar, wil hij vast wel met haar naar hen toe. Mirjams familie woont niet in Kafarnaüm, maar in een vissersdorp een eindje hier vandaan. Zij kan in elk geval nog naar haar ouders toe. Chana's vader is al overleden voor ze ging trouwen.

Het licht van de fakkels geeft het fijne gezicht van Mirjam een oranje gloed. Alles aan haar is klein, behalve haar donkere ogen. Dromerig zit ze wat voor zich uit te kijken. Wat moet ze tegen haar zeggen? Was Tamar maar niet meegegaan naar het huis van samenkomst, dan had ze met haar kunnen kletsen.

Even laat ze haar vingers over de hanger gaan die aan een leren koordje om haar hals hangt, tussen haar borsten. Ze

haalt hem tevoorschijn en bekijkt hem in het licht van de fakels. Het is de letter *tav*, de laatste letter van het Hebreeuwse alfabet, die de vorm heeft van een kruis waarvan alle uitsteeksels even lang zijn. Haar vader heeft de hanger gegoten, als zoon van een smid wist hij hoe dat moet. Haar vinger gaat over de turquoise steentjes die hij, in een zilveren inleg, tussen de ruimten van de uitsteeksels heeft gezet. Door zijn vorm staat de *tav* symbool voor het kruis. Het afschuwelijke kruis dat *Yeshua* de Messias had gebruikt om haar volk te redden. De *tav* geeft leven, heeft vader haar geleerd.

Ze mist hem. Ze mist zijn lessen uit de Tora, de aandacht die dan helemaal op haar gericht was. De twinkelende blik in zijn lichtbruine ogen als hij een grapje maakte, die mist ze nog het meest. Ook nu bedenkt ze hoe hij naar haar keek toen hij de hanger over haar hoofd liet glijden. Alleen al voor die blik in zijn ogen had ze zich laten dopen – vreugdevol en trots en alleen op haar gericht. Toen ze terugkeerde uit het netwerk van grotten en gangen in de berg Sion was haar huid nog zacht geweest van de vette olie van de vuurdoop.

Toen ze met de andere vrouwen in een aardedonkere ruimte had gestaan, nog nahijgend van de gang door de berg over smalle paden en trappen, hadden ze eerst hun lichamen ingesmeerd met olie. Daarna hadden ze hardop beleden dat ze de weg van het leven gingen bewandelen en afstand deden van de duisternis en van elke invloed van de duisternis in hun leven. De *sjamasj* had een olielampje in haar handen gedrukt, en niet lang daarna brandden alle lampjes. Doordat de lichtjes in de muren ook werden aangestoken, leek het een explosie van vuur. Net als bij de andere vrouwen had haar lichaam geglinsterd in de flakkerende vlammen. Ze hadden op sprankelende edelstenen geleken en de wetenschap dat ze haar oude leven nu symbolisch

verbrand had, had haar vervuld met diep ontzag. Haar sjamasj had met haar duim het eerste tav-teken op haar voorhoofd gezet. Daarna liepen ze verder, naar de *cisterne*. Een lichtstraal uit het stenen plafond had met het wateroppervlak gespeeld. Hier waren de engelen geweest en hier had ze Yeshua de Messias ontmoet. Met haar sjamasj was ze het water ingegaan. Deze mikwe stond symbool voor het graf van Yeshua. Nadat de sjamasj haar had gedoopt, kreeg ze de tweede tav op haar voorhoofd. Deze weg omhoog, over de trap met de zeven treden, had symbool gestaan voor het naast Yeshua gaan zitten, aan de rechterhand van de Vader. Wat had ze zich klein gevoeld in de aanwezigheid van de Eeuwige.

Toen ze weer naar buiten kwamen, hadden haar ogen moeten wennen aan het felle licht, ook al stond de zon al laag. De blik in de ogen van haar vader toen hij haar zag, in haar wit linnen tuniek en een krans van bloemen als een kroon op haar hoofd... Als ze eraan denkt, krijgt ze weer een brok in haar keel.

Niet lang daarna had vader dat ongeluk gekregen en was het leven zoals zij het had gekend drastisch veranderd. Ze moest haar jongere broers helpen de looierij draaiende te houden nu vader er niet meer was. En doordat haar broers nog zo jong waren, kwam het meeste werk op haar neer. Hadasa, haar oudere zus, had het huishouden op zich genomen, want haar moeder was niet alleen in verwachting geweest, maar ook onbereikbaar dan ooit. Als ze niet aan het weven was, zat ze wat voor zich uit te staren en als ze niet zat te staren, lag ze te slapen. Het was alsof ze was vertrokken zonder haar lichaam mee te nemen. Niemand had geweten waar ze naartoe was gegaan. Vader had contact met haar kunnen krijgen als ze in zo'n stemming was en

soms had een van haar kinderen de glans in haar ogen kunnen laten terugkeren – altijd maar even, nooit voor lang. En het leek niet meer over te gaan.

In de verte klinkt de triomfantelijke brul van een leeuw. Ze huivert. Iedereen weet dat een leeuw zo brult als hij een prooi gevangen heeft. Wat zou hij te pakken hebben? Mirjam lijkt niets te horen, ze zit nog steeds stilletjes voor zich uit te kijken. Korzelig tikt Chana het meisje aan: 'Haal eens wat wijn en kijk of er nog vijgen zijn.' En als het meisje in beweging komt: 'En pak die kom ook even.'

2

*A*ls ze door de stegen naar het huis van samenkomst wandelen, lopen de mannen voorop. Met bewondering bekijkt Chana de wit-roze bloemetjes van een bloeiende amandelboom die boven de muren van een erf uitsteken – de eerste voorbode van de zomer. De planten die zich aan de muren vastgegrepen hebben en eroverheen groeien, zijn groen door de late regens en overal zitten kleine knoppen. Nog even en dan zijn de stad en de heuvels nog kleuriger dan de kleren van de rijke handelaren die door Kafarnaüm trekken. Tamar en Mirjam lopen achter haar en ze sluit zich af voor hun gebabbel. Even betast ze haar hoofd – nadat ze in het badhuis waren geweest, de middag voor de sabbat begon, heeft Tamar haar haar strak ingevlochten en zij heeft hetzelfde bij Tamar gedaan. Met volle teugen geniet ze van de ochtendwandeling. Vanochtend kon ze het rustig aan doen, want ze eten pas als ze terugkomen van het huis van samenkomst. Voor haar betekent dat geen drukte in de ochtend, maar langzaam wakker worden. In de zomer is het

nog heerlijker, dan slapen ze op het dak en kan ze de zon zien opkomen.

Even later staat ze aan de rand tussen de vrouwen in het van donkergrijze albastenstenen opgetrokken huis en luistert naar de zware bassen van de mannen die het *Sjema* inzetten. 'Hoor Israël,' zingen ze, 'de Eeuwige onze God, de Eeuwige is één.'

Elke keer weer krijgt ze er kippenvel van. Glurend kijkt ze langs de vrouwen voor haar om te ontdekken waar Alon, Davied en Sjimon staan. Kleine kinderen lopen overal langs en wringen zich tussen de lichamen door. Een glimlach krult haar lippen als ze een meisje ziet dat bij haar vader staat. Terwijl de vader volledig opgaat in zijn gezang voor de Eeuwige, speelt zij met een kwastje aan zijn mantel. Het lijkt of ze het met haar kleine vingertjes wil ontrafelen. Lachend stoot Tamar haar aan als de vader ontdekt waar het kind mee bezig is en het kwastje uit haar handen trekt om vervolgens te controleren of alles nog goed geknoopt zit.

Terwijl de prachtig bewerkte kist, de heilige woonplaats van de Torarollen, geopend wordt en een paar mannen door de ruimte dansen met de rol in hun handen, wordt haar aandacht getrokken door een zilveren broche die een van de vrouwen op haar fijnge woven hoofddoek gespeld heeft. Het is de vrouw van de visser voor wie Sjimon werkt. Ze babbelt met de vrouw van de *chazan*, de voorzanger van het huis van samenkomst. Afgunstig bekijkt ze het sieraad. Omdat haar man de eigenaar is van het grote sleepnet krijgt hij veertig procent van de opbrengst van de vangst. Het gaat zeker goed met de vishandel! Voor de zoveelste keer vraagt ze zich af of Alon ooit nog eens zo'n sleepnet aanschaft. Niet alleen Davied en Sjimon kunnen dan bij Alon blijven werken, zij zou ook mooie kleren kunnen kopen. Stoffen van het